

BILAGOR

”Världens bästa Västerbotten” Regional kulturstrategi för Västerbottens län 2011-2013

Västerbottens kulturliv – regional infrastruktur och särdrag

Västerbottens län har idag flera starka kulturtillgångar genom sina intressanta och levande kulturarvmiljöer, det samiska kulturarvet och det breda och varierade kulturutbud som finns i länet. Västerbottningarna har flera anledningar att känna sig stolta över kulturen i länet och här finns goda förutsättningar för både invånare och besökare att på många olika sätt tillgodogöra sig bildning, fritidsaktiviteter och rekreation.

Kulturinstitutionerna, delar i länets starka kulturella infrastruktur

Den största bredden inom kulturlivet finns i länets större kommuner Lycksele, Skellefteå och Umeå. Det är också här de fem regionala kulturbolagen finns som bedriver teater-, musik-, dans- och museiverksamhet i länet: Lycksele skogsmuseum AB, Västerbottensteatern AB, Skellefteå museum AB, NorrlandsOperan AB och Västerbottens museum AB. Bolagen ägs gemensamt av Västerbottens läns landsting och av kommunerna Lycksele, Skellefteå och Umeå. De regionala kulturbolagen är viktiga resurser inte bara för länet, utan även för den omkringliggande regionen genom den kompetens och de konstnärliga resurser som de förfogar över. Bolagen har i uppdrag att samverka med andra institutioner och organisationer, regionalt, nationellt och internationellt. Andra viktiga tillgångar är de regionala resurscentra för film och rörlig bild, biblioteks- och kultur i vården- verksamhet samt de regionala kulturkonsulenter inom musik, dans, teater, slöjd, film, litteratur och konst som har till uppdrag att utveckla verksamhet i alla delar av länet.

Utbildning och forskning

Länet har ett flertal kulturutbildningar på olika nivåer, t ex inom design, konst, scenografi, film- och musikproduktion, en stark tillgång för kulturutvecklingen. Teoretiskt högkvalificerade utbildningar och kvalificerad forskning inom en rad, för kulturlivet viktiga områden, bidrar till att upprätthålla en infrastrukturell kunskapsbas som krävs för kulturlivet och kulturdebatten i stort.

Kulturarv och kulturmiljö

Att bevara, förtydliga och bruka vår kulturmiljö och historia är en viktig del av tillväxttanken. De fysiska kulturmiljöerna är en del av vårt kulturarv, som är ett vidare begrepp och som också innefattar immateriella företeelser, som till exempel berättandet.

Civilsamhället, bred folkbildning och det fria kulturlivet

Folkbildningen har sedan länge en stark ställning i länet, vilket är synligt genom det stora engagemang bland invånarna som finns för folkbildningsområdet. Västerbotten ligger statistiskt sett högst i landet exempelvis när det gäller deltagandet inom studiecirkel. Länets bibliotek och museer nyttjas flitigt och aktiviteten är också hög inom idrottsrörelsen. I de mindre kommunerna bidrar bibliotek, studieförbund och föreningar inom kultur- och fritidssektorn i stor utsträckning till det lokala kulturutbudet och är därmed en viktig del av den lokala infrastrukturen.

Västerbotten i litteraturen och levande berättartraditioner

Litteraturen om länets historia är omfattande och bred och en viktig kunskapsbas för forskning, undervisning och för en intresserad allmänhet.

De litterära och muntliga berättartraditionerna är uttalat starka och utgör en viktig profil för Västerbotten, inte minst genom de flertalet välkända författare som kommer från länet. Samverkan kring berättarprojekt, festivaler och andra aktiviteter har etablerats mellan ett flertal aktörer på kulturområdet.

I syfte att bevara och bruka det immateriella kulturarvet finns sedan ett par år landets första och hittills enda berättarantikvarie, knuten till Västerbottens museum.

De nationella minoriteterna

De i Sverige erkända fem nationella minoriteterna är judar, romer, sverigefinnar, tornedalingar och samer, som även är ett urfolk. Minoriteterna har egna språkliga, kulturella eller religiösa tillhörigheter och en vilja att behålla och utveckla dessa. Den samiska kulturen utgör en betydelsefull del i Västerbottens läns kulturarv och nutida kulturliv. En livskraftig samisk kultur kan bidra till ett nytt inflöde av idéer, konstnärliga uttryck, demokratisk utveckling och en levande mångfald. På motsvarande sätt är det också angeläget att i större utsträckning synliggöra de övriga minoriteternas kulturer.

Utmaningar inom kulturområdet

Parallellt med de starka kulturtillgångar som finns i Västerbotten existerar också stora utmaningar. Länets stora geografiska avstånd, liksom avsevärda skillnader i befolkningsunderlag och skiftande kommunala åtaganden ger en något varierande tillgång till offentligt finansierad kultur, framför allt i de mindre kommunerna. Det är också till viss del problematiskt att få en återväxt av ideella aktörer och arrangörer inom kulturområdet främst i de mindre kommunerna.

Det är av stor vikt att mångfaldsaspekter såsom socioekonomisk bakgrund, ålder, kön, etnicitet, funktionsförsämringsförhållanden och sexuella och könsöverskridande identiteter integreras i all kulturell verksamhet.

Umeå har i hård konkurrens med andra kulturstäder blivit utsedd till europeisk kulturhuvudstad 2014. Ansökan till kulturhuvudstadsåret vilar i hög grad på de regionala kulturresurserna och är också tänkt att omfatta inte bara Umeå, utan även länet och kringliggande region. Inför 2014 ska befintliga resurser och tillgångar nyttjas, men också på olika sätt stärkas och utvecklas, vilket kommer att kräva bred samverkan mellan alla parter inom kulturområdet.

Kulturpolitisk ansvarsfördelning

Kulturpolitiskt ansvar på lokal nivå

Kommunerna är självbestämmande när det gäller utformningen av den lokala kulturpolitiken och har ett väsentligt ansvar för den lokala kulturutvecklingen och lokala kulturverksamheter och projekt. Utbudet och infrastrukturen skiljer sig därför åt mellan kommunerna. Vissa större kommuner är tillsammans med landstinget huvudmän för regionala kulturinstitutioner och även lokalhållare för dessa. Mindre kommuner kan ha mycket begränsat medel till kultursatsningar, men i samverkan med den regionala nivån kan kulturlivet förstärkas och kompletteras. I kommunerna är musikskolorna en viktig del av det lokala kulturlivet och dessutom en

plantskola för nya talanger och det professionella musikkivet. I Storuman och Vilhelmina finns starka aktörer inom musik- och teaterområdet och i Umeå och Skellefteå är utvecklingen inom ungdomsmusik och musikbransch som starkast, bland annat med ett flertal aktiva arrangörer och föreningar som sysslar med konsertarrangemang, klubbar och annat inom musikområdet.

Kulturpolitiskt ansvar på regional nivå

Det regionala kulturlivet växer fram i samverkan mellan flera parter. Västerbottens läns landsting är den offentliga aktör som har ansvaret för den regionala kulturpolitiken. Detta sker i samverkan med aktörer i och utanför länet, både nationellt och internationellt. I landstingets kulturpolitiska uppdrag ingår att utveckla hela länets kulturliv och att stimulera och stödja kulturaktiviteter i länet som bedrivs av kommuner, länsorganisationer, regionala kulturinstitutioner och det fria kulturlivet. Den regionala kulturverksamheten omfattar regional teater-, musik och museiverksamhet, regionala kulturkonsulenter inom musik, dans, teater, slöjd, film, litteratur och bild, regionala resurscentra för film och rörlig bild, biblioteksutveckling inklusive kultur i vården verksamhet. Den omfattar också regional arkivverksamhet och centrumbildningar, regionala arrangörs- och turnéstöd, regional kulturverksamhet för barn och unga inklusive unga arrangörer, regional folkbildnings- och folkrörelseverksamhet, regionala kulturstipendier och mångkulturverksamhet/interkulturell verksamhet.

Kulturpolitiskt ansvar på nationell nivå

Regeringen anger mål för och ger olika uppdrag till de statliga kulturmyndigheterna. Genom de årliga regleringsbrev bestämmer regeringen vilka frågor som respektive myndighet särskilt ska arbeta med under året. Myndigheterna fördelar bidrag till olika kulturverksamheter.

En ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet införs successivt från och med 2011 och förutsätter att vissa kriterier är uppfyllda på länsnivå då modellen införs. Den grundläggande principen är att staten, landstingen och kommunerna även fortsättningsvis tar ett gemensamt ansvar för kulturpolitikens genomförande och därmed för att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen.

”Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan inom kulturområdet,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Den regionala kulturstrategin

Den regionala kulturpolitiken utgår från de nationella kulturpolitiska målen och bedrivs utifrån synen på kulturens grundläggande egenvärde. Kulturella värden, d v s estetiska, andliga, sociala, historiska och symboliska värden, liksom mångfald ska präglade samhällsutvecklingen och även ge goda förutsättningar för både hälsa,

livsmiljö, regional tillväxt och demokratisk utveckling i Västerbottens län. Den regionala kulturpolitikens uppgift är att finna långsiktiga lösningar och samarbeten som tillgodoser invånarnas behov och rätt till ett mångsidigt och kvalitativt kulturutbud oavsett bostadsort i länet. Invånarnas kreativitet, initiativförmåga och eget skapande ska tas tillvara och ges utrymme att utvecklas.

Långsiktiga mål

- Ökad tillgänglighet
- Ökat deltagande i kulturlivet
- Utveckling av kulturlivet med särskilt fokus på barn och unga
- Förbättrade villkor för konstnärligt skapande
- Ökad samverkan mellan kultur och andra samhällsområden/politikområden
- Stimulans av det interregionala, internationella och interkulturella samarbetet
- Stärkt dialog inom kultursektorn
- Stärkt kunskapsutveckling och forskning

Strategiska mål

Till de långsiktiga målen kopplas fyra strategiska mål, som exemplifieras nedan. De strategiska målen kan förändras över tid såväl till form som till innehåll, men kan tas som utgångspunkt i de inledande dialogerna kring upprättandet av en kulturplan för Västerbottens län.

- ***I Västerbotten erbjuds kreativa och skapande miljöer för både professionella utövare och amatörer***

Kreativa och skapande miljöer finns redan i dag i Västerbotten, men de geografiska och demografiska förutsättningarna i länet kräver också särskilda lösningar för både distribution och produktion, vilket kräver bred samverkan, nytänkande och flexibilitet. Det ska finnas möjligheter att utöva och uppleva konst och kultur, oavsett bostadsort i länet. Jämte regionala institutioner och länsresurser har studieförbund, skolor och föreningar i nära samverkan med det professionella kulturlivet en viktig funktion.

Det ska vara möjligt att som professionell kulturutövare leva och verka i Västerbotten. Ett långsiktigt arbete måste bedrivas för att förbättra förutsättningarna för fler professionella aktörer att kunna bedriva yrkesverksamhet inom konstarterna. Detta kan ske genom nya typer av samverkan inom kulturområdet, men också genom samverkan med andra samhällsområden.

De professionella kulturskaparna och de kreativa miljöer som en stark kulturell infrastruktur och ett brett kulturutbud utgör, skapar en bra grund för kreativa och kulturella näringar. Västerbotten har utmärkt sig nationellt genom det arbete som bedrivs för att utveckla och etablera kulturnäringar och detta ska fortsatt utvecklas.

Återberättandet och gestaltandet av kulturarvet är viktigt för förståelsen av vår samtid och vår omvärld. I Västerbotten finns en mångfald av berättelser, identiteter

och perspektiv, som måste få utrymme att synas och speglas för att motsvara det moderna och multikulturella samhället av idag.

- ***I Västerbotten upplever invånarna att de kan påverka sin livssituation och att de har möjlighet att delta i samhällsutvecklingen***

Civilsamhället, d v s det arbete som bedrivs inom exempelvis folkbildning och föreningsliv ger utrymme för både samhälleligt engagemang, liksom personlig och demokratisk utveckling. Det är viktigt att möta den nya generationen barn, unga och nya medborgare i Västerbotten där de finns. Utifrån deras engagemang och vilja att utveckla och uttrycka sig, bilda opinion och arbeta med frågeställningar som känns angelägna, ska former för detta utvecklas och anpassas.

Den strategi som finns för kulturmiljöverksamheten, Västerbotten genom tiderna III, syftar till att öka omvärldens och allmänhetens engagemang och bygga upp en bättre medvetenhet om våra kulturmiljövärden och deras betydelse för ett långsiktigt hållbart samhälle. En fortsatt prioritering av kunskapsförmedling med bred information gentemot allmänheten, kommuner, skolor, barn och ungdomar, i syfte att öka medborgarnas medvetenhet och engagemang, är därför angeläget.

- ***I Västerbotten är kulturen integrerad i alla samhällsområden***

Att kulturen integreras i alla samhällsområden i Västerbotten innebär att såväl exempelvis grundskoleutbildning, näringsliv och samhällsplanering inbegrips. Barn och ungdomars tillgång till professionell kultur och eget skapande ska öka i länets alla kommuner. Skolorna bör allt mer se kultur och konstnärlig/estetisk verksamhet som resurser i sitt pedagogiska arbete genom att insikten om att kognition och kreativitet stärker och kompletterar varandra.

Näringslivssektor, det civila samhället och kultursektor bör i större utsträckning samverka än vad som sker idag. Bland annat kan de professionella konstnärernas och kreatörernas kompetens engageras inom samhällsplanering och andra yrkesområden för att tillföra kulturvärden och nya perspektiv. Ett motsvarande utbyte av kompetens och kunskaper från andra sektorer kan på samma sätt stärka och utveckla kultursektorn. Med gemensamt arbete kan Västerbotten utvecklas till en ännu starkare kulturregion.

- ***I Västerbotten är kulturområdet, sett ur både ett nationellt och ett internationellt perspektiv, av mycket hög kvalitet och av nyskapande karaktär.***

Det västerbottniska kulturlivet håller redan idag hög kvalitet och är i många stycken nyskapande och framgångsrikt, vilket märks inom bland annat musik-, teater- och filmområdet. Utnämningen till Umeå europeisk kulturhuvudstad 2014 vittnar även om detta. Länets ambitioner att konstnärligt och kvalitativt utveckla sina kulturområden ska ha fortsatt hög prioritet. De nationella och internationella kultursamarbeten och utbyten som sker med andra regioner eller länder, skiftar i omfattning mellan olika konstarter, men är grundläggande för nytt inflöde av idéer, konstnärliga uttryck, demokratisk utveckling och en levande mångfald.

Praktiskt genomförande och uppföljning av den regionala strategin

Den regionala kulturstrategin ska ses som en del i det förnyelsearbete som pågår på nationell och regional nivå, ett övergripande dokument som ska utgöra grunden i en kommande kulturplan.

Avsiktsförklaring med Statens kulturråd

Sedan 2009 finns en avsiktsförklaring mellan Västerbottens läns landsting och Statens Kulturråd som beskriver vilka verksamheter som parterna avser finansiera gemensamt och frågor som man på andra sätt vill utveckla gemensamt. Avsiktsförklaringen lever vidare i arbetet med den regionala kulturplanen och dialogen om gemensamma utvecklingsområden fortsätter inom ramen för samverkansmodellen.

Kulturplaner utarbetas inom samverkansmodellen

I och med att en ny modell för fördelning av statliga medel till regional kulturverksamhet successivt införs från och med 2011, tar landstingen eller motsvarande regional part över uppgiften att fördela statsbidrag till olika regionala kulturverksamheter. Modellen omfattar, i ett första steg, bidragen till: professionell teater- dans- och musikverksamhet, museiverksamhet, biblioteksverksamhet, konst- och kulturfrämjande verksamhet, regional enskild arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet och hemslöjdsfrämjande verksamhet.

Mötesplatser och dialog om kulturplanen

Förutsättningen för den nya samverkansmodellen är att det inrättas regionala kulturplaner som den regionala nivån tar fram i samverkan med länets kommuner. Kulturplanen ska också redovisa de olika samråd som har ägt rum med kulturlivets företrädare, civilsamhälle och länsstyrelse. Även andra samråd som har betydelse för utvecklingen inom kulturområdet bör redovisas. En dialog ska föras mellan landstinget och staten om innehållet i den regionala kulturplanen och innebär att man därmed kommer överens om aktiviteter och verksamheter som ska genomföras i partnerskap och med gemensam finansiering.

Landstinget har under 2009-2010 påbörjat en etablering av mer regelbundna mötesplatser och forum där utbyte och dialog om kulturfrågor och kulturplaner kan ske mellan den regionala och lokala nivån och med kulturliv och civilsamhälle. Denna samarbetsform har redan tidigare funnits inom ramen för det regionala tillväxtprogrammet, där landstinget ledde arbetet med kulturfrågor i bred samverkan med kommuner och andra myndigheter, liksom folkbildnings- och andra regionala kulturorganisationer.

Uppföljning

De statliga bidragen måste kunna redovisas till regeringen, vilket innebär att de områden i kulturplanen som får statsbidrag måste följas upp och utvärderas. Uppföljningen sker i nära dialog med Kulturrådet. Även de regionala och kommunala insatserna måste vara möjliga att följa upp, såväl kvantitativt som kvalitativt, vilket innebär att nyckeltal, indikatorer och utvärderingssystem måste ses över i nära anslutning till arbetet med kulturplanen.